

Ekonomiskt utsatta barn

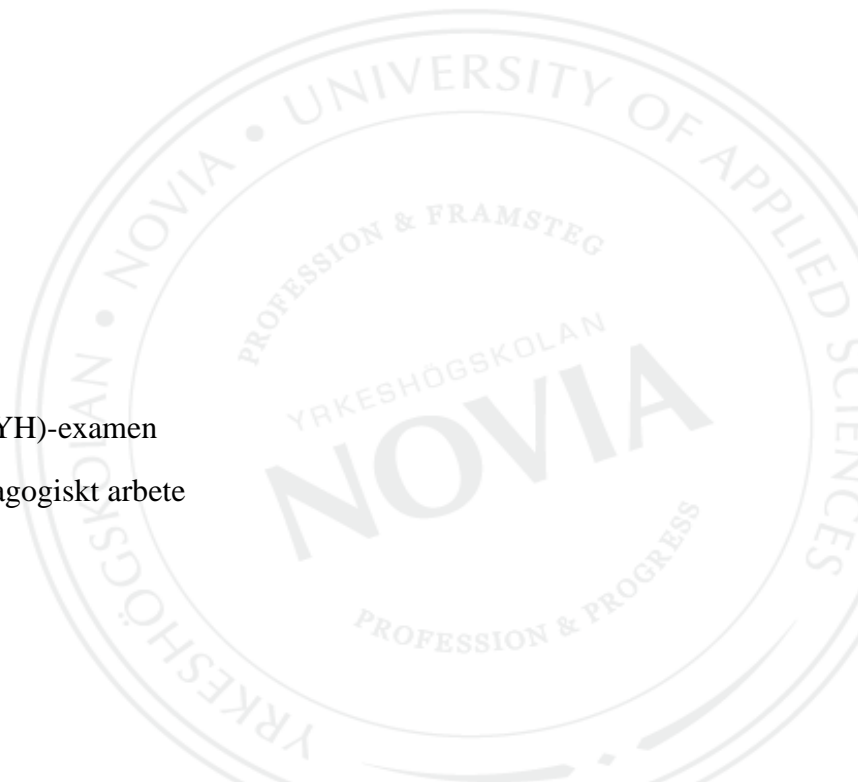
-En kvalitativ studie om fattigdomens påverkan på barns vardag

Nina Kuorikoski

Examensarbete för socionom (YH)-examen

Det sociala området, socialpedagogiskt arbete

Vasa 2013

EXAMENSARBETE

Författare: Nina Kuorikoski
Utbildningsprogram och ort: Det sociala området, Vasa
Inriktningsalternativ/Fördjupning: Familjearbete och förskolpedagogik
Handledare: Ralf Lillbacka och Mona Granholm

Titel: Ekonomiskt utsatta barn

- en kvalitativ studie om fattigdomens påverkan på barns vardag

Datum 7.11.2013

Sidantal 34

Bilagor 1

Sammanfattning

Syftet med detta lärdomsprov är att granska hur fattigdom kan påverka barns vardag. De mest centrala frågeställningarna i detta arbete är: Hur påverkas barn av fattigdom? Vilka följder medför fattigdom för barn och vilka tecken finns det på att barn kommer från familjer med olika ekonomiska resurser? Teoridelen behandlar socialpolitiken i Finland, familjens situation, samt vad fattigdom kan innebära för barnet.

Som undersökningsmetod använde jag mig av kvalitativa intervjuer. I intervjuerna deltog dagvårdspersonal sammanlagt fyra stycken från två olika daghem i samma kommun. Intervjuerna gjordes både i grupp och som individuella intervjuer.

Undersökningen visade att fattigdomen har en påverkan på barnet, men hur mycket ett barn påverkas av fattigdomens effekter kan dock vara individuellt. Barnets upplevelser av fattigdomens effekter kan bero på barnets ålder eller på graden av fattigdom.

Språk: Svenska Nyckelord: fattigdom, barnfattigdom, effekter, familj

BACHELOR'S THESIS

Author: Nina Kuorikoski
Degree Programme: Social welfare
Specialization: Socio-pedagogical work
Supervisors: Ralf Lillbacka and Mona Granholm

Title: "Economically disadvantaged children"

- A qualitative study on how poverty affects children's daily life

Date 7.11.2013

Number of pages 34

Appendices 1

Summary

The aim with this thesis is to examine how poverty can affect children's daily life. The most central questions of this thesis are: How does poverty affect children? What are the consequences of poverty? What are the signs which reflect if a child comes from a family with limited economical resources? The theoretical part describes social politics in Finland, family life and what poverty can mean for children.

The study was carried out through qualitative interviews. Four people working in two different kindergartens in the same municipality participated. The interviews were conducted both in a group and individually.

The study showed that poverty affects children, but that degree of influence is individual, depending on the degree of poverty and the age of the children.

Language: English

Key words: poverty, child poverty, effects, family

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte.....	1
3	Vad är fattigdom?.....	2
3.1	Absolut och relativ fattigdom.....	2
3.2	Subjektiv fattigdom.....	3
3.3	Barnfattigdom.....	3
4	Fattigdom och barnfattigdom i Finland.....	3
4.1	Fattigdomsgräns.....	4
4.2	Vem är fattig i Finland?.....	4
4.3	Orsaker till barnfattigdom.....	5
5	Den sociala tryggheten.....	7
5.1	Ekonomiska stöd för barnfamiljer.....	8
6	Familjen.....	9
6.1	Familjens välmående.....	9
6.2	Föräldraskap.....	10
6.3	Brist på materiella ting.....	11
6.4	Ensamförsörjaren.....	12
6.4.1	Ensamförsörjaren definition.....	12
6.4.2	Ensamförsörjarens situation.....	13
7	Barnet.....	14
7.1	Barndomen.....	14
7.2	Barns rättigheter.....	15
7.3	Fattigdomens följder.....	16
7.3.1	Barnets sociala relationer.....	16
7.3.2	Skam, döljande och självexkludering.....	17
7.3.3	Barns hälsa.....	18
7.3.4	Oro och ansvarstagande.....	18
7.4	Strategier för att hantera situationen.....	19

7.5	Risker.....	20
7.6	Faktorer som inverkar på hur barn upplever fattigdomens verkningar.....	20
8	Metod och tillvägagångssätt.....	21
8.1	Val av metod.....	21
8.2	Undersökningsgrupp.....	22
8.3	Tillvägagångssätt och praktiskt genomförande.....	22
8.4	Analysering och bearbetning.....	23
9	Resultatredovisning.....	24
9.1	Fattigdomens konsekvenser.....	24
9.2	Barns upplevelser av fattigdom.....	27
9.3	Fattigdomens påverkan på barnets sociala relationer.....	28
9.4	Skyddande faktorer.....	29
10	Diskussion.....	30

Litteratur

Bilagor

1 Inledning

Fattigdom förekommer inte bara i utvecklingsländer utan även i ett välfärdsland som Finland. Levnadskostnaderna ökar hela tiden och många i Finland lever idag under ekonomisk utsatthet, speciellt barnfamiljer kan ha det väldigt svårt med ekonomin, vilket innebär att många barn växer upp i fattigdom. Enligt Institutet för hälsa och välfärd var antalet fattiga barn i familjer år 1995 52 000 st medan antalet år 2007 var 151 000 vilket innebär att antalet fattiga barn nästan tredubblats sedan år 2000. (Institutet för hälsa och välfärd (THL), u.å.a)

Samhället idag har blivit ett konsumtions samhälle, vi konsumerar allt mera och reser oftare än man gjorde förut. Hakovirta och Rantalaiho (2012, 17) refererar till Cook, Wilska och Puhg som menar att barnen också blivit en mycket central målgrupp på marknaden. Man förväntas idag ha en viss levnadsstandard och det ställs en hel del krav på hur man borde vara och vad man borde göra. Men alla har inte råd att leva upp till samhällets förväntningar, många barn växer upp i familjer där det kan vara svårt att få mat på bordet, pengarna räcker inte till ordentliga kläder och dendar skolresan kan man bara glömma. Vad betyder det egentligen för ett barn att växa upp i fattigdom? Vilka följder kan fattigdomen få för barnet och hur upplevs fattigdom av barn?

2 Syfte

Syftet med mitt lärdomsprov är att granska hur fattigdomen kan påverka barns vardag. Vad innebär det att växa upp i fattigdom? Hur påverkas barn av fattigdom? Vilka är följderna? Och vilka tecken finns det på att barn kommer från familjer med olika ekonomiska resurser? I detta lärdomsprov kommer jag att ta upp vad det innebär att vara fattig i Finland, redogöra för statistik och vilka ekonomiska stöd som finns att få. Eftersom ett barn är beroende av sin familj kommer teoridelen för att förstå helheten, också att behandla fattigdom ur hela familjens perspektiv, men barnet kommer ändå att vara i fokus. Sedan kommer jag att skriva om barnet själv och vilka följder fattigdomen kan föra med sig.

Undersökningen kommer att ske genom kvalitativa intervjuer/gruppintervjuer med dagvårdspersonal. För att förstå barnens situation och upplevelser på bästa vis hade det varit mest relevant att göra undersökningen genom att intervjua barnen själva. Men dels för att ämnet är känsligt och för att det kan vara svårt att få tag på barn som får ställa upp på intervjuer har jag istället beslutat att intervjua dagvårdspersonal som utifrån sina erfarenheter får berätta om hur barnens situation kan se ut. Dagvårdspersonalen kan också berätta om vilka tecken det finns på att barn kommer från ekonomiskt utsatta familjer.

De centrala frågeställningarna är:

Hur påverkas barn av att växa upp i fattigdom?

Hur upplever barn fattigdom?

Vilka är tecknen på att barn kommer från familjer med olika ekonomiska resurser?

3 Vad är fattigdom?

Centrala begrepp i detta lärdomsprov är, barn, fattigdom och ekonomisk utsatthet. Med barn menas individer under 18 år. Med fattigdom avses brist på resurser för att klara sig. Med ekonomisk utsatthet avses också fattigdom och i Finland föredrar man ofta att använda den benämningen istället för fattigdom.

Det finns olika grader av fattigdom och för att lättare kunna skilja mellan dessa pratar man ofta om absolut fattigdom och relativ fattigdom. Subjektiv fattigdom är även centralt när man pratar om fattigdom. I detta kapitel kommer jag att förklara vad som menas med absolut, relativ och subjektiv fattigdom. Jag kommer även att förklara vad som menas med barnfattigdom.

3.1 Absolut och relativ fattigdom

När en individ, nation eller grupp, har väldigt små resurser för att klara sig eller helt saknar resurser används begreppet fattigdom. Begreppet kan delas i två delar, man pratar om *absolut* fattigdom och *relativ* fattigdom. Den absoluta fattigdomen kan utgöra ett direkt hot

mot den fysiska hälsan och innebär att det saknas resurser för att överleva, så som mat och dryck. Relativ fattigdom innebär brist på resurser på ett sådant sätt att en person tvingas leva annorlunda än den övriga befolkningen, eftersom denna på grund av den ekonomiska utsattheten inte når upp till den levnadsstandard som förväntas i samhället. (Roivanen & Heinonen & Ylinen 2011, 9)

3.2 Subjektiv fattigdom

Med subjektiv fattigdom menas upplevd fattigdom. En person som inte räknas som fattig enligt samhället kan ändå uppleva sig ha det svårt ekonomiskt och se sig själv som fattig. (Vuori 2012, 16)

3.3 Barnfattigdom

Barnfattigdom innebär fattigdom som drabbar barn. I Finland pratas det om barnfattigdom när barn under 18 år bor i hushåll vars inkomster ligger under inkomstgränsen. (THL, u.å.a)

4 Fattigdom och barnfattigdom i Finland

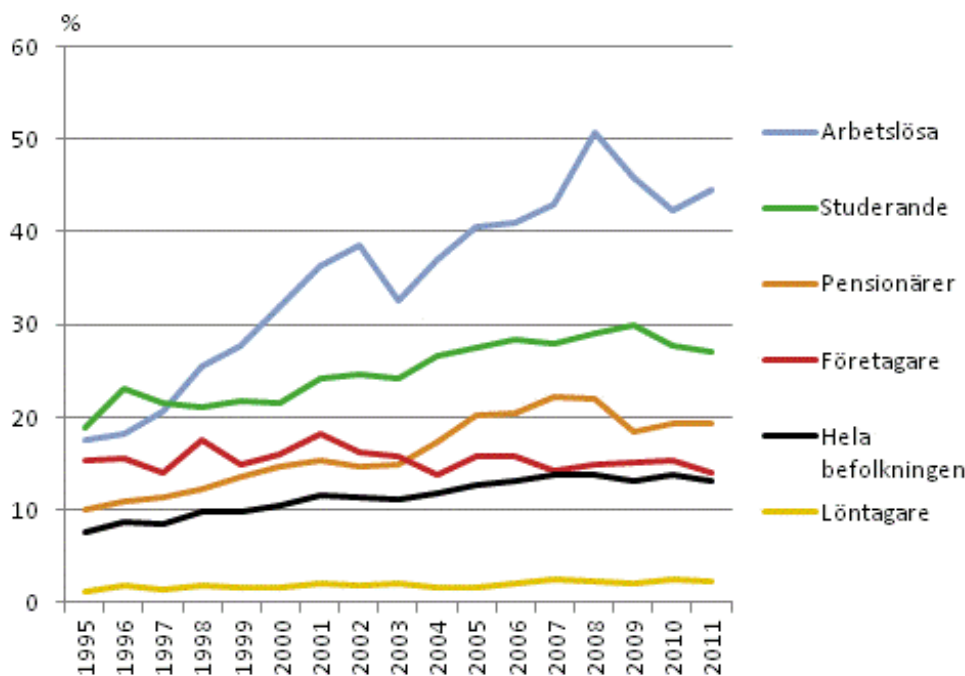
För att bättre kunna förstå barnfattigdom i Finland kommer jag att i detta kapitel redogöra för hur fattigdomen ser ut i Finland och vem den drabbar samt vilka orsakerna till barnfattigdomen är. Fattigdom i Finland handlar oftast om relativ fattigdom, men enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL, u.å.a) finns det också i Finland barn som lever i en sådan fattigdom att den utgör ett hot för deras hälsa. Det handlar oftast om barn till missbrukare eller föräldrar med någon psykisk sjukdom, barnen blir utan mat och omvårdnad eftersom dessa föräldrar på grund av sitt tillstånd kan vara oförmögna att ta hand om barnen.

4.1 Fattigdomsgräns

Det är svårt att mäta fattigdom, men i Finland räknas man som fattig när hushållets alla inkomster ligger under 60 procent av den övriga befolkningens medelinkomst. År 2011 låg inkomstgränsen på 1140 euro per månad. Samma år var antalet personer som levde i hushåll med inkomster under inkomstgränsen i Finland hela 704 000 det vill säga 13,2 procent av landets befolkning. Av det antalet var 120 000 barn under 18 år. (Statistikcentralen, 2013)

4.2 Vem är fattig i Finland?

Största delen av de personer som levde i låginkomsthushåll år 2011, är enligt Statistikcentralen (2013) arbetslösa personer. Som statistiken i figuren nedan visar har de arbetslösa ända sedan år 1997 utgjort den största delen av personer i fattiga hushåll. Även andra personer utanför arbetsmarknaden, så som studerade och pensionärer utgör en stor del av som har det sämre ställt.

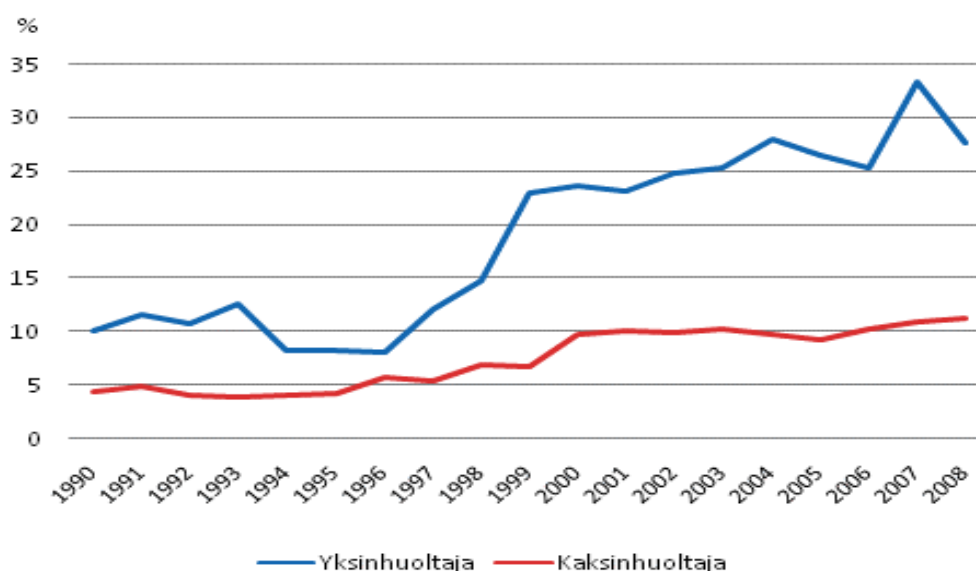

Figur 1: Antalet personer i låginkomsthushåll bland den 16 år fyllda befolkningen efter socioekonomisk ställning åren 1995-2011. - Statistikcentralen (2013)

4.3 Orsaker till barnfattigdom

Den största orsaken till barnfattigdom i Finland är arbetslöshet. Ungefär hälften av de familjer som lever under inkomstgränsen är sådana familjer där ingen förvärvsarbetar. Men även en familj där någon förvärvsarbetar och har en inkomst kan vara fattiga, orsaken kan då vara att den inkomst som hushållet har inte täcker de utgifter som finns. En låg utbildning kan leda till svårigheter att få ett arbete, eller så kanske det bara finns korta vikariat eller deltidsarbeten, vilket inverkar på inkomsterna. (THL, u.å.a)

Barnfattigdomen förekommer speciellt i familjer med endast en försörjare. En orsak är att det kan vara svårare att vara ute i arbetslivet som ensamförsörjare, då man hela tiden ensam har ansvar för barnen. I en familj med två försörjare kan ansvaret fördelas och en förälder kan vara ute i arbetslivet medan den andra föräldern är hemma och tar hand om barnen och hemmet. (THL, u.å.a)

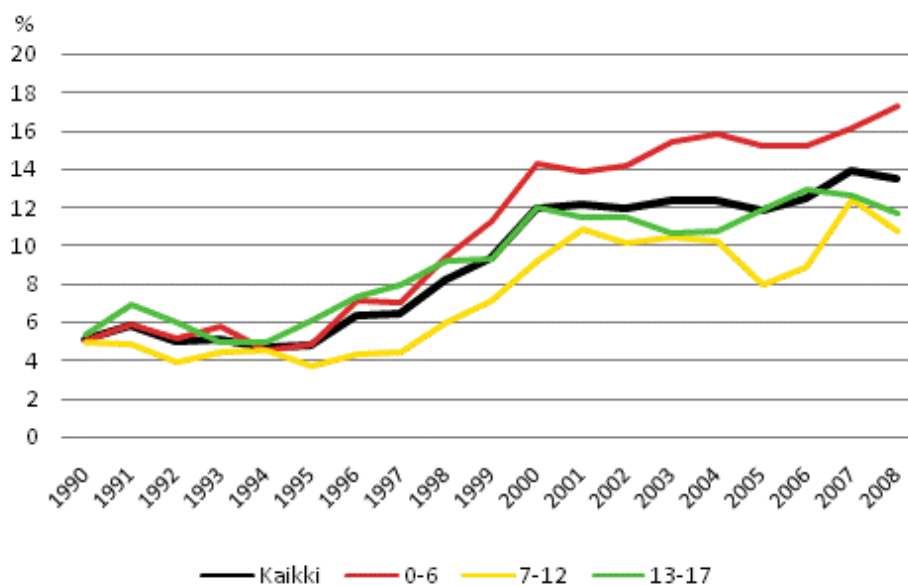
Figur 2: Barnfattigdom i ensamförsörjarfamiljer och i familjer med två försörjare. % - Statistikcentralen (2010c)

En annan bidragande orsak till barnfattigdom i Finland är också att de ekonomiska understöd så som exempelvis barnbidrag och föräldrapenning inte har höjts även om

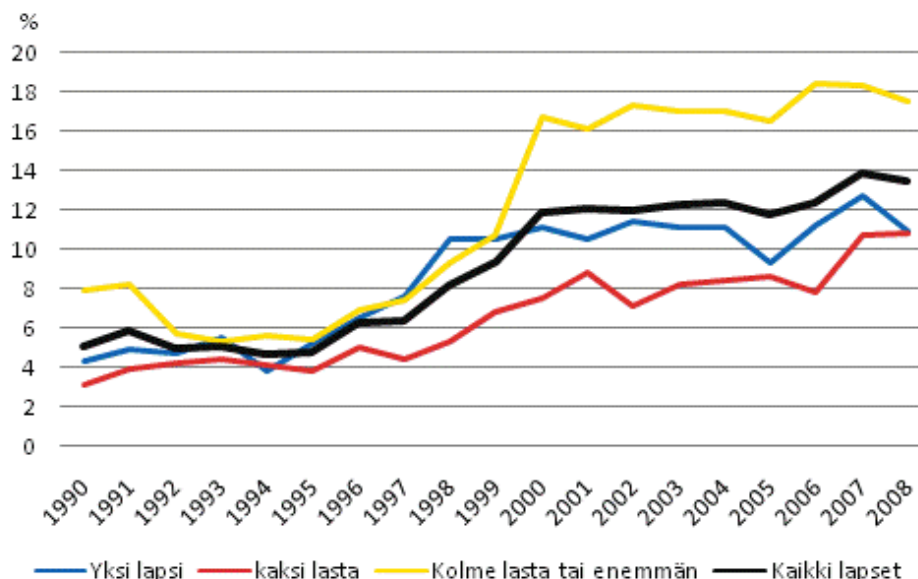
priserna överlag har stigit. Detta är av betydelse speciellt för småbarnsfamiljernas utgifter. (THL, u.å.a)

Risken för fattigdom i barnfamiljer har också ett samband med familjens storlek och barnens ålder. Risken för att hamna under inkomstgränsen har visat sig vara högre om barnen i familjen är små. I familjer med två försörjare förbättras ekonomin oftast när barnen börjar skolan och båda föräldrarna kan börja arbeta. Däremot förvärras den ekonomiska situationen oftast för ensamförsörjare när barnen kommer i skolåldern. (THL, u.å.a)

Statistik hämtad från Statistikcentralen (2010b) visar att antalet fattiga barn har ökat rejält sedan 1990-talet. Figur 3 nedan visar i barnfattigdomen i ålder från år 1990-2008. Risken för att drabbas av barnfattigdom verkar vara som störst när barnet är under skolålder.

Figur 3: Barnfattigdom enligt barnets ålder. % - Statistikcentralen (2010b)

Figur 4: Barnfattigdom enligt antal barn i familjen. % - Statistikcentralen (2010a)

Invandrare är en grupp som ofta också har det sämre ställt eftersom det kan vara svårt för dem att få ett jobb ifall de inte behärskar språket. Den socioekonomiska ställningen hos invandrare kan såklart variera och beror mycket på orsakerna till varför man kommit till Finland. Men i genomsnitt så är invandrarnas utbildningsnivå och inkomster lägre än den övriga befolkningens. (THL, u.å.b) Fattighetsrisken i barnfamiljer har som redan tidigare nämnts ett samband med familjens storlek och barnens ålder, samt antalet försörjare och enligt Institutet för hälsa och välfärd (u.å.a) är de familjer som kommer från icke västerländska länder ofta sådana familjer, vilket ökar risken för fattigdom.

5. Den sociala tryggheten

Grundlagen (1999/731) i Finland garanterar social trygghet, nödvändig försörjning och omsorg. Lagen (§ 19) garanterar att alla skall få sin grundläggande försörjning tryggad då man befinner sig i situationer som kan göra att man inte klarar av att försörja sig själv. Sådana situationer är arbetslöshet, sjukdom, arbetsförmåga, vid barnafödsel, under ålderdomen eller vid förlusten av en försörjare.

5.1 Ekonomiska stöd för barnfamiljer

I Finland finns det flera stöd som är till för att trygga barnfamiljers inkomst. Redan under graviditeten kan en kvinna bli beviljad moderskapsunderstöd när graviditeten fortgått i 154 dagar och kvinnan genomgått en hälsoundersökning innan slutet på den fjärde graviditetsmånaden. Stödet kan utbetalas i pengar eller i form av en moderskapsförpackning. Moderskapsförpackningen innehåller babykläder och andra saker som behövs vid skötsel av barn medan pengasumman som betalas ut är 140 euro. Även vid adoption av ett barn som är under ett år, kan adoptionsstöd beviljas. (Niemelä & Salminen, 2006, 33)

Barnbidraget beviljas alla barn som är bosatta i Finland och är till för att hjälpa försörjningen av barn under 17 år. Beloppet för barnbidraget beror på antalet barn i familjen. Beloppet för det första barnet är 104,19e/mån, 115,13e/mån för det andra barnet, för det tredje barnet 146,91e/mån och 168,27e/mån för det fjärde barnet. För det femte och därefter följande barn utbetalas 189,63e/mån. Ensamförsörjare får även ett tillägg på 48,55e i månaden. (STM, 2013a; Folkpensionsanstalten, 2012a)

Föräldrapenning betalas ut för att föräldrarna skall kunna vara hemma med barnet. Stödet är ett inkomstbaserat stöd och dagpenningen räknas ut enligt de arbetsinkomster som föräldern haft vid senaste fastställda beskattning. Minimibeloppet är dock 23,77 euro/dag. Stödet betalas ut tills barnet är ca 9 månader gammal. Både mamman eller pappan kan lyfta stödet beroende på vem som är hemma med barnet. (Folkpensionsanstalten, 2013c, 2013b)

I Finland är det föräldrarnas skyldighet att försörja barnen tills de har fyllt 18 år. Om en förälder inte ansvarar för underhållet av barnet eller barnet inte bor varken hos mamman eller pappan kan ett underhållsbidrag fastställas. Det kan ske genom att föräldrarna sinsemellan kommer överens om en summa som skall betalas, fungerar inte detta kan underhållsbidraget fastställas av tingsrätten. Underhållsbidraget skall i första hand betalas av någondera förälder men om det av något skäl inte är möjligt kan underhållsstöd betalas av FPA. Beloppet är då högst 151,85 euro/månad. (STM, 2013a; Folkpensionsanstalten, 2012d)

Utkomststödet är ett stöd som beviljas i sista hand när en person eller familj inte har ekonomisk möjlighet att klara av de dagliga utgifterna. Stödet räknas ut enligt familjens nödvändiga utgifter och beviljas enligt de nödvändiga utgifter som överstiger familjens inkomster. Stödet kan delas in i tre delar, dvs grundläggande utkomststöd, kompletterande utkomststöd och förebyggande utkomststöd. Det grundläggande utkomststödet skall täcka de vardagliga behoven så som bland annat mat, kläder, hälso- och sjukvård samt boende. Grunddelens fulla belopp är **477,26 euro per månad** för ensamboende personer. Det kompletterande utkomststödet är till för att täcka särskilda utgifter så som extra boendekostnader, barndagvårdsavgifter eller utgifter för särskilda behov. Det förebyggande utkomststödet betalas för att främja en familjs eller persons förmåga att klara sig på egen hand samt att förebygga utslagning. (STM, 2013b)

6 Familjen

Barn har behov och det är ett faktum att barn är beroende av sin familj. Det är också familjens resurser som kan bli avgörande för hur barnens behov blir tillgodosedda menar Andersson (2012, 172). Som Jäntti (2010, 62) också säger, är ett barn fattigt av den orsaken att föräldrarna eller föräldern är fattiga, det är inget som de själva valt. Eftersom ett barn inte har egna inkomster utan är ekonomiskt beroende av sin familj ser jag det som en självklarhet att i detta kapitel redogöra för familjens situation och hur fattigdomen påverkar hela familjen.

6.1 Familjens välmående

Hakovirta (2010, 186-187) refererar till Ridge som menar att fattigdomen påverkar hela familjens välmående och bristen på materiella ting får konsekvenser för alla familjemedlemmar. Hakovirta refererar också till McLoyd och Wilson, Green, Lister och Woodard, Hooper, Gorin, Gabral och Dayson, Isola samt Ridge, enligt vilka fattigdomen tär på relationen mellan familjemedlemmarna då den pressade situationen leder till att man allt oftare grälar med varandra. Den ständiga stressen och oron för det ekonomiska medför en

fysisk och psykisk trötthet för alla familjemedlemmar och känslan av att inte klara sig påverkar familjens självkänsla negativt, vilket ökar risken för isolering (Vuori, 2012, 58).

6.2 Föräldraskap

Undersökningar har visat att det är vanligt att föräldrar på grund av den stress som fattigdomen medför oftare ropar, skriker, och slår istället för att visa kärlek och värme genom kramar. Detta gäller speciellt föräldrar som själva känner att de inte får tillräckligt med socialt stöd.

Enligt Hakovirta (2010, 186-187) som refererar till McLoyd och Wilson, Green, Lister och Woodard, Hooper, Gorin, Gabral och Dayson, Isola samt Ridge oroar sig föräldrarna mycket för barnens framtid och känner skuld över att de inte kan uppfylla barnens önskningar, vilket tröttar ut föräldrarna som i sin tur påverkar föräldraskapet. McLoyd och Wilson samt Solantaus, Leinonen och Punamäki menar (enligt Hakovirta) att det kan innebära att det inte sätts några gränser för barnen och inte heller orkar föräldrarna var det stöd som barnen är i behov av. Mår föräldrarna dåligt kan det också öka risken för att barnen drabbas av beteendestörningar och psykiska problem.

Det har visat sig att det ofta är väldigt svårt emotionellt för föräldrar när de inte kan tillgodose sina barns behov på grund av sin ekonomiska situation. Föräldrarna får ofta dåligt samvete då de tvingas neka sitt barn något. Föräldrarna prioriterar ofta barnens behov framför sina egna konsumtionsbehov för att åtminstone kunna uppfylla en del av de behov som barnen har. En del föräldrar säger sig till och med vara beredda på att avstå från mat i en vecka bara barnet får det som han/hon behöver. (Angelin & Starrin, 2012, 298-299)

Barn är ofta medvetna om den stress och skam som föräldrar i fattiga familjer känner och studier har visat att även väldigt små barn kan känna oro för den situation som familjen befinner sig i, föräldrarnas stress smittar av sig på barnen. Barnen försöker också ofta dölja sina behov när familjen lever under ekonomisk press. (Ridge, 2009, 34-35)

Det är bevisat att den ekonomiska utsattheten har en negativ inverkan på klimatet i familjen och försämrar ofta familjemedlemmarnas hälsa och välmående. Forssén (2012, 120)

refererar till Walker och Park samt Ridge som menar att det påverkar barnets välmående att länge leva i en familj som inte fungerar. Men fattigdomen behöver inte alltid bara ha en negativ inverkan och tära på relationerna i familjen, enligt Ridge (2009, 34) har en studie som gjorts av Willow's visat att en del av de som deltagit i undersökningen har känt att fattigdomen istället för familjen närmare varandra. Ridge (2009, 36) menar också att för en del barn kan kan fattigdomen innebära mera tid tillsammans med familjen, vilket stärker relationerna.

Forskning har visat att barnen kan skyddas från fattigdomens negativa verkningar om relationen till föräldrarna är god och föräldrarna klarar av att förena värme och struktur på ett konstruktivt sätt i sitt föräldraskap. Medan en icke god relation föräldrar och barn emellan kan leda till ökade risker för svårigheter i barns utveckling. (Andersson, 2012, 171)

6.3 Brist på materiella ting

I en ekonomiskt utsatt familj lever man ofta en dag i taget och försöker klara sig så gått det går. De pengar som kommer går genast till mat och räkningar och oftast lämnar det inte mycket pengar kvar. Oförtusedda kostnader så som att tvättmaskinen går sönder vänder upp och ner på hela ekonomin och det är lätt hänt att man tvingas skuldsätta sig för att klara sig. (THL, u.å.)

Brist på ekonomiska resurser i familjen ses genom att det är brist på mat i hemmet och den kost som finns tenderar att bli mycket ensidig. Boende situationen är ofta dålig och man saknar ordentliga kläder. Möjligheten att delta i fritidsaktiviteter är ofta mycket begränsade. (Ridge, 2009 ,65)

Enligt Hakovirta (2010, 188) som hänvisar till Ridge, kan bristen på ekonomiska resurser också leda till att familjen tvingas flytta till ett område där det finns andra fattiga. Vilket för barnen kan innebära en otrygg boendemiljö, det kan finnas dåligt med bra service i närheten och inte finnas några daghem att välja mellan.

Statistikcentralen (2010d) har gjort en undersökning där det undersökts vad den ekonomiska utsattheten egentligen betyder för barn? Saknar de sådana materiella ting som andra barn

har? I undersökningen deltog 5038 barn under 16 år. Barnens levnadsstandard undersöktes genom att ställa frågor om mat, kläder, hälsovård och hobbyn.

Undersökningen visade att barn från fattiga familjer oftare saknar möjlighet att köpa nya kläder och skor. De har mindre barnböcker och saknar oftare redskap för utomhusaktiviteter och möjligheten att delta i regelbundna fritidsaktiviteter. Enligt undersökningens resultat är också svårare för de ekonomiskt utsatta barnen att delta i avgiftsbelagda aktiviteter som skolan ordnar. Den största skillnaden visade sig vara att de ekonomiskt utsatta inte har möjlighet till att årligen åka på en veckas semester tillsammans med familjen.

När det kommer till mat visade det sig dock inte vara någon stor skillnad mellan de ekonomiskt utsatta barnen och andra barn. Barnen i undersökningen upplevde ingen brist på mat varje dag, men skillnader i kosten kan variera, de ekonomiskt utsatta saknade i större utsträckning än de andra barnen färska frukter och grönsaker. Inte heller när det kommer till hälsovårdstjänster visade det sig vara någon skillnad mellan barnen.

6.4 Ensamförsörjaren

Enligt Forssén och Ritakallio (2009, 77) som refererar till Airio behövs det ofta i dagens samhälle två försörjare för att trygga en familjs levnadsstandard. Men idag är det väldigt vanligt att man skiljer sig eller skaffar barn utanför äktenskap vilket innebär att det finns ett stort antal familjer med bara en försörjare. Eftersom en mycket stor del av de fattiga barnfamiljerna utgörs av just familjer med bara en försörjare, har jag valt att i detta kapitel titta närmare på ensamförsörjarens situation. Vanligaste är det att ensamförsörjaren är en kvinna, därför har jag valt att i detta kapitel skriva om kvinnan som ensamförsörjare.

6.4.1 Ensamförsörjare definition

Med ensamförsörjare menas en vanlig familj som består av en förälder och åtminstone ett barn under 18-år. Orsaken till att man blir ensamförsörjare är oftast det att ett äktenskap eller ett samboförhållande tar slut eller till följd av att make/maka går bort. Andra orsaker är

att barn föds utan att man planerat det, i andra fall har man medvetet planerat att skaffa barn även om det inte finns någon annan vårdnadshavare, exempelvis genom adoption. (Haataja, 2009, 46)

6.4.2 Ensamförsörjarens situation

Ifråga om fattigdom och barnfattigdom har ensamförsörjarna under 2000-talet blivit en grupp som man allt oftare refererar till (Haataja, 2009, 95).

Enligt Forssén och Ritakallio (2009, 77) som hänvisar till Orloff, Hobson, Hakovista och Skevik är fattigdomen hos ensamförsörjare en sak som undersökts väldigt mycket internationellt. Resultaten av undersökningarna är de samma, det vill säga att ensamförsörjare löper en större risk för fattigdom jämfört med andra familjetyper. Enligt Jäntti (2010, 69) är risken för barnfattigdom dubbelt större i ensamförsörjarhushåll än i andra barnfamiljer.

Speciellt de kvinnor som är ensamförsörjare har det svårt, det har visat sig vara mycket svårare för dem än för mammor i familjer där det finns en till försörjare, att få arbete och familjeliv att gå ihop. Orsaken till att mammor som är ensamförsörjare löper en större risk för fattigdom än gifta mammor har förklarats genom att hushållen med bara en försörjare tvingas leva endast på en lön samt att den lönen ofta är lägre. Orsaken till en lägre lön beror på att ensamförsörjarna ofta är unga och har en lägre utbildning. (Forssén & Ritakallio, 2009, 77) Att ha ett heltidsarbete är (enligt Haataja 2009, 93) en faktor som skyddar ensamförsörjarna mot fattigdom.

Enligt statistik- och indikatorbanken SOTKANET var antalet barnfamiljer med bara en försörjare 20,3 % år 2011 och 20,4% år 2012. Av alla hushåll som fick ukomstöd år 2011 utgjorde ensamförsörjarhushållen sammanlagt 7,8 %. 2,8 % av ensamförsörjarhushållen hade fått långvarigt utkomststöd medan 4,8 % fått ett kortvarigt utkomststöd. Största delen av ensamförsörjarna är kvinnor, i början på 2000-talet var (Enligt Roivanen, 2011, 15) 88 % av ensamförsörjarna kvinnor.

Fattigdomen begränsar ensamförsörjarfamiljernas liv på flera sätt, vardagen går ständigt åt att försöka få pengarna att räcka till (Hakovita, 2010, 190). McLanahan och Sandefur menar (enligt Hakovirta) att ensamförsörjarna vanligen har både mindre tid och pengar till förfogande när det gäller till exempel vård av barnet eller att stödja barnets skolgång eller fritidsintressen. Enligt Hakovirta (2010, 186) som refererar till Salmi, har undersökningar som gjorts i Finland visat att det är speciellt svårt för ensamförsörjare att erbjuda barnen att delta i fritidsaktiviteter som kostar pengar, ofta har de inte heller möjlighet att erbjuda barnen ett eget rum, veckopeng eller använda sig av privata läkartjänster även om behov finns.

7 Barnet

Att växa upp i fattigdom påverkar barns vardag på många sätt. Ridge (2009, 35) menar att fattigdomen inte endast handlar om bristen på pengar utan dess följder är mycket större än så. Ofta finns det flera problem i samband med fattigdom, det kan handla om sjukdom, arbetsförmåga, skilsmässor eller andra förändringar i familjen. Förutom att barnen lider brist på materiella resurser menar Ridge att de kan löpa risk för att bli mobbade och uteslutna ur kamratgemenskapen. Barnen oroar sig för den ekonomiska situationen i familjen och kan tvingas ta på sig ansvar som egentligen hör till de vuxna. Detta kapitel kommer att handla om barnet samt fattigdomens effekter på barn.

7.1 Barndomen

Att växa upp i en familj med dåliga ekonomiska förutsättningar kan innebära att barndomen ser annorlunda ut, man måste kanske avstå från en del saker som andra barn har, stressen och oron över det ekonomiska tar föräldrarnas kraft och barnen får kanske inte den uppmärksamhet som de behöver. För att få en större förståelse för hur en fattig barndom kan skilja sig från en ”normal” barndom, måste vi först veta vad en ”normal barndom är.”

Hur ser en god barndom ut? Arrangörerna för Decade for Childhood 2012-2022¹ har formulerat tio punkter för en god barndom. Enligt dem utgör dessa tio punkter grundläggande krav för en optimal barndom. Punkterna kan bland annat användas för att utvärdera kvaliteten på barndomen.

Enligt dessa tio punkter utgörs en optimal barndom av att barnet har en trygg och plats att bo och växa upp på. Barnets grundläggande behov skall tillgodoses, barnet behöver få näringsrik föda, ha ordentliga kläder och tillgång till hälsovård. Barn behöver få växa upp i en stark fungerande familj med kärleksfulla föräldrar. De sociala relationerna är också viktiga för barn och deras utveckling, de behöver vänner och få känna en känsla av tillhörighet. Barn utvecklas genom att leka, de lär sig kommunicera, samtidigt som de får en större förståelse både för sig själva och för andra, därför är leken en väldigt viktig del av barndomen. De behöver också få uttrycka sig kreativt genom exempelvis, musik, teater eller andra kreativa aktiviteter. Att få vara ute i naturen och lära sig mera om den är också viktigt. Barnen behöver undervisas i och få sociala, emotionella, fysiska och kognitiva färdigheter, samt få en växande självständighet och lära sig att ta egna beslut. Att få växa upp i ett stödjande, vårdande och barnvänligt samhälle är en viktig del av barndomen, samtidigt som barn och ungdomar behöver få vara delaktiga i samhällslivet och inte bli sedda som objekt vars röster inte blir hörda. (Pulkkinen, 2012, 326-330)

7.2 Barns rättigheter

FNs barnkonvention är ett avtal som innefattar barns rättigheter med riktlinjer för att främja välmåendet hos barn och deras familjer, avtalet förpliktigar såväl staten, kommuner som barns föräldrar samt andra som arbetar med barn. (THL, u.å.)

Enligt FNs barnkonventions andra artikel är alla barn lika mycket värda och har alla rätt till (enligt artikel 26) ett gott liv, en god levnadsstandard och social trygghet. Enligt artikel 18

¹ I mars 2012 ordnade Association for Childhood Education International (ACEI) och Alliance for Childhood "The Decade for Childhood 2012-2022" som är ett 10 års initiativ som gör det möjligt för organisationer och privatpersoner att sprida kunskap, diskutera metoder och möjligheter samt stödja en global konversation om barndom. (Association for childhood international education)

är det föräldrarna eller barnets vårdnadshavare som har det huvudsakliga ansvaret för att barnen skall få en god uppväxt, barnets bästa skall alltid komma först. Enligt konventionens 27:e artikel är det i första hand föräldrarnas skyldighet att utifrån egen förmåga försörja barnen ekonomiskt.

7.3 Följder

För att bättre förstå hur fattigdomen påverkar barnen skall jag i detta kapitel titta närmare på vilka följder fattigdomen kan föra med sig och på vilka plan.

7.3.1 Barnets sociala relationer

Hakovirta (2010, 188) refererar till Agerlund Sloth, Elliott och Leonard, Walker samt Ridge som menar att de sociala relationerna med jämnåriga är av stor vikt för barn och har betydelse för barns sociala, emotionella och intellektuella utveckling. De anser att vara fattig innebär att avvika från det normala och det påverkar ofta barnens sociala relationer. Barn från ekonomiskt utsatta familjer upplever ofta mobbning och utanförskap eftersom de inte har råd till samma saker som sina jämnåriga. Att bli helt utesluten ur kamratgruppen medför risker för barnets utveckling.

Hakovirta (2010, 193) refererar till Salmivalli som menar att barn är i behov av jämnåriga för att få stöd i sin sociala utveckling. I kamratgruppen kan barnet känna en känsla av tillhörighet och får uppleva vänskap. Det är också i kamratgruppen som barnet bygger upp en jag-bild och får en uppfattning om vem han/hon är. Laine och Neitola samt Salmivalli anser (enligt Hakovirta 2010, 188) att fattigdomen kan skada barnets självkänsla ifall den leder till att barnet utesluts ur kamratgruppen. Att bli utesluten ur kamratgruppen utgör en risk för barnets utveckling, speciellt om det leder till att barnet blir helt utanför och känner sig ensam.

Enligt Näsman (2012, 25) som refererar till Näsman och von Gerber, Daly och Leonard, Ridge, samt Sandbaek visar tidigare studier att fattiga barn ofta har en rädsla för att bli

uteslutna och mobbade av andra jämnåriga. Näsman refererar också till Roker och Coleman samt van der Hoek enligt vilka andra studier som gjorts visat att fattiga barn är ensammare än andra barn och sällan bjuder hem vänner eftersom de kan känna skam över den situation som de befinner sig i.

Den tekniska utrustningen har fått en allt större betydelse för de sociala relationerna. Umgänget sker idag till stor del genom mobiltelefoner, datorer och nätuppkoppling. Eftersom fattiga barn inte har råd med denna utrustning begränsas barnens sociala liv ytterligare. (Näsman, 2012, 26) Näsman refererar också till Ridge som menar att den nya tekniken lett till nya former av exklusion istället för att skapa förutsättningar för de ekonomiskt utsatta barnen.

7.3.2 Skam, döljande och självexkludering

Många barn skäms över den ekonomiska situation som deras familj befinner sig i, de är rädda för att bli uteslutna ur gemenskapen om vännerna får reda på att de är fattiga. Därför kan det vara svårt att prata om pengar med jämnåriga vänner och barnen försöker ofta undvika dessa ämnen. För att inte avslöja familjens ekonomiska svårigheter ljuger barnen ofta eller så ger de medvetet inga konkreta svar på frågor som kan avslöja dem. Många barn försöker också byta samtalsämne för att slippa svara på några obekväma frågor. (Näsman, 2012, 59) Tvetene, Daly och Leonard samt van der Hoek menar (enligt Näsman) att barn kan undvika att berätta när det är deras födelsedag, inte bjuda hem vänner, stanna hemma från skolan eller springa undan vänner för att inte riskera att kompisrelationerna blir förstörda.

När vännerna vill hitta på något som kostar pengar döljer barnen ofta de ekonomiska skälen till att de inte kan delta genom att säga att de inte har tid. Genom att säga att man inte har tid att delta, utesluts också möjligheten till att istället hitta på andra aktiviteter som inte kostar pengar. Detta leder alltså till självexkludering. Att inte bli sedd som fattig har visat sig vara väldigt viktigt för barnens/tonåringarnas självbild och självexkluderingen är på så sätt en utväg för att klara sig. Självexkluderingen kan dock på sikt vara negativ för barnets sociala position i gruppen, eftersom barnet kan upplevas som tråkig eller som någon som saknar

god social kompetens. Även om självexkluderingen på sikt också kan utgöra ett hot för att uteslutas ur gruppen ses det som ett bättre alternativ än att öppet visa den ekonomiska situation som man befinner sig i. (Näsman 2012, 60-61)

Självexkluderingen som strategi för att inte avslöja den situation som man befinner sig i, har enligt Näsman studie (2012, 20) visat att utanförskapet som självexkluderingen medför kan leda till att man pekats ut som fattig. Enligt de barn som deltog i undersökningen är det möjligt att lägga märke till om ett barn är fattigt genom att titta på hur de beter sig. Barnen ansåg att ett beteende som resulterar i att ett barn inte är så aktivt utan till största del leker ensam, kunde bero på fattigdom.

7.3.3 Barns hälsa

Enligt Näsman (2012, 28) har forskning visat att leva under ekonomisk utsatthet kan utgöra en risk för barns hälsa. Enligt internationella studier är de grundläggande hälsoriskerna bland annat dåligt boende, bristen på mat och tillgång till mediciner. Näsman refererar till van der Hoek som menar att risken för sjukdomar, psykisk ohälsa, skador och dödlighet är högre hos barn som lever i fattigdom, de kan också utvecklas sämre fysiskt. Hölscher samt van der Hoek (enligt Näsman) säger att fattiga barn oftare oroar sig över framtiden och nuet, oro och empati för föräldrarna finns också med i bilden och kan bli en form av psykisk belastning för barnen. Näsman refererar också till Baxter, Roker och Coleman samt Willow som menar att fattiga barn har kunnat visa sig ha en sämre självkänsla och känt sig värdelösa. De har haft en känsla av att ha ett tråkigt liv vilket har tolkats kunna öka risken för depression, skolk, kriminalitet och drogproblem.

7.3.4 Oro och ansvarstagande

Barnen oroar sig ofta för familjens ekonomi och enligt (Näsman, 2012, 38) som refererar till Näsman och von Gerber har det visat sig att speciellt flickor oroar sig väldigt mycket för situationen i familjen. Barn kan också leva sig in i föräldrarnas situation och visa empati för dem. En del barn kan också känna att de måste ta ansvar när de ser hur dåligt föräldrarna

kan må över situationen. En form av ansvarstagande kan vara att barnet döljer sin egen oro och ångest för att inte ytterligare belasta föräldrarna som mår dåligt. Ansvarstagandet kan också ske genom att barnet inte ber om saker eftersom han/hon redan vet att det inte är möjligt eller att det utgör en stor påfrestning för familjens ekonomi. Barnet accepterar alltså situationen och försöker ta ansvar för att underlätta för föräldrarna. (Näsman, 2012, 38-41)

En studie som gjorts av Näsman (2012, 46-48) har visat att barn kan komma att känna sig som en belastning för föräldrarna på grund av de önskingar och behov som de har. I undersökningen förekom det att statusprylar så som märkeskläder, telefoner och datorer kunde bli kostsamt för föräldrarna, men det var ändå de grundläggande behoven så som mat, som de flesta barnen ansåg att utgjorde de största kostnaderna för familjen. Att berätta om sina behov eller att uttrycka missnöje över materiella ting genom att vara bråkig och besvärlig ansåg barnen att utgjorde en belastning för föräldrarna.

7.4 Strategier för att hantera situationen

En viktig sak som gång på gång kommer fram i undersökningar om barns upplevelser av fattigdom enligt Hakovirta och Rantalaiho (2012, 17) som refererar till Ridge och Redmond, är att barn ofta försöker göra något åt den situation som de befinner sig i. Istället för att bli passiva inför de utmaningar som fattigdomen medför hittar de aktivt på strategier för att för att klara av den ekonomiska situationen.

I en studie om betydelsen av knapp ekonomi i barns vardag, som gjorts av Anne Harju har det visat sig att barn använder sig av olika strategier för att klara av den ekonomiska situation som familjen befinner sig i. För att lätta på en ekonomiska pressen, kan barn som är i arbetsför ålder arbeta för att bidra ekonomiskt till familjen, de sparar, prioriterar, handlar billigt och begagnat, lånar pengar av vänner eller vänder sig till mor- eller farföräldrar för att få gåvor. De ger eller lånar ofta pengar till sina föräldrar om de har möjlighet. Yngre barn använder sig också av strategier men då mera genom att säga att de inte bryr sig, de kan vänta eller avstå ifrån något som de vill ha eller inte tycker det är viktigt. För att skydda föräldrarna kan de till exempel låta bli att nämna den där skolutflykten som kostar pengar, eftersom de vet att föräldrarna inte har råd att betala. (Andersson, 2012, 178; Ridge, 2009,

37) Näsman (2012, 42-43) nämner ett exempel på detta när en flicka avstår ifrån att ta hem vänner då mamman i familjen en gång nämnt att det blir dyrt när många äter mellanmål hemma hos dem. Även om flickan var sugen på att ta hem vänner avstod hon från det för att inte öka på familjens utgifter, och för att inte göra så stor sak av sin önskan att ta hem vänner sade hon att det inte var så viktigt för henne.

Genom att undanhålla sina behov och önskemål, eller avstå från något genom att säga att det inte är viktigt, är också ett sätt för barnen att försöka undvika att föräldrarna skall få reda på vad fattigdomen egentligen kostar deras barndom. (Ridge, 2009, 37)

7.5 Risker

Det finns ett samband mellan fattigdom och låg utbildning. Föräldrarna i fattiga familjer har oftast en låg utbildning vilket kan öka risken för att barnen också presterar sämre i skolan. Också risken för fattigdom i vuxen ålder ökar om man som barn växt upp i fattigdom. Fattigdom, oförmåga och arbetslöshet tenderar att gå i arv från föräldrar till barn. Barn från fattiga familjer har svårare att nå en hög social ställning och ju längre ifrån fattigdomgränsen man levt desto svårare blir det. (Hakovirta, 2010, 188)

7.6 Faktorer som inverkar på hur barnet upplever fattigdomens effekter

Barn i olika åldrar upplever saker på olika sätt, därför är ålder också en viktig faktor när det kommer till fattigdom. I takt med att ett barn blir äldre förändras också deras behov och begär. De får till exempel en helt annan syn på hur man skall fördriva fritiden och betydelsen av att konsumera ökar. Det blir allt viktigare att klä sig rätt för att passa in och att kunna träffa vänner samt delta i aktiviteter utanför hemmet. Detta innebär att behovet av pengar ökar och bristen på ekonomiska resurser blir allt mer tydlig och betydande. Men ju äldre barnet blir innebär ju också att barnet får möjlighet att ta mera ansvar över den egna ekonomiska situationen och kan exempelvis arbeta kvällar och helger utanför skolan för att förtjäna pengar. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, 16)

Familjen och ett socialt nätverk har visat sig vara väldigt viktiga för barn som växer upp i fattigdom. I en undersökning som gjordes av Van der Hoek år 2005 framkom det att kommunikationen mellan föräldrar och barn samt föräldrarnas tillvägagångssätt, kreativitet och hur familjens sociala nätverk ser ut, påverkar hur fattigdomen upplevs av barnen. Att ha sociala resurser utanför hemmet har visat sig lindra de följder som fattigdomen kan ha på barns sociala relationer och välmående. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, 16-17) Också Näsman (2012, 89) som refererar till Hjort och Salonen samt Näsman och von Gerber, menar att tidigare forskning visat att stöd från släkt och vänner kan vara stor betydelse för ekonomiskt utsatta familjer.

8 Metod och tillvägagångssätt

Syftet med min undersökning var att granska hur fattigdomen kan påverka barns vardag och vilka följder den kan medföra. I detta kapitel kommer jag att förklara hur undersökningen har gått till, vilken metod jag valt och mitt val av respondenter.

8.1 Val av metod

Syftet med studien är avgörande för vilken metod man skall välja, om man vill få fram vad en viss procent av befolkningen tycker om något så då är en kvantitativ metod lämplig medan det däremot passar bättre med en kvalitativ metod om man vill försöka förstå hur människors reaktioner, resonemang eller urskilja varierande handlingsmönster. Om frågeställningen gäller att förstå eller hitta mönster så är en kvalitativ studie det rätta (Trost, 1997, 15-16). För att besvara frågeställningarna i min undersökning valde jag att använda mig av den kvalitativa metoden. Den kvalitativa metoden kännetecknas av att man har en närhet till forskningsobjektet. Lofland menar att man för att riktigt kunna förstå den situation som en individ, grupp eller organisation befinner sig i så måste man komma dem nära, vilket också är syftet med en kvalitativ undersökning (Holme & Solvang, 1991, 100). Jag ansåg den kvalitativa metoden vara lämpligast eftersom jag ville få en föståelse för hur fattigdomen påverkar barns vardag, inte ta reda på hur många ekonomiskt utsatta barn det finns. Jag ansåg också den kvalitativa metoden ge djupare svar och vara mer relevant för

undersökningens syfte, än en kvantitativ metod. Undersökningen utfördes genom kvalitativa intervjuer.

Genom att göra kvalitativa intervjuer kommer man de som intervjuas nära. I denna undersökning valde jag att intervju dagvårdspersonal. Det positiva med att utföra kvalitativa intervjuer är att situationen känns vardaglig och intervjun liknar mera ett vanligt samtal än en intervju. Det är intervjupersonerna som får styra samtalet inte forskaren, han/hon skall endast ge ramar för diskussionen. (Holme & Solvang, 1991, 110) Genom att intervjun blir mer lik ett vanligt samtal är situationen inte så pressad, vilket jag tror leder till att de intervjuade känner sig avslappnade och ger då djupare och mera pålitliga svar.

8.2 Undersökningsgrupp

Med tanke på undersökningens syfte hade det varit mest relevant att intervju barn själva för att bäst förstå hur de upplever sin situation. Men eftersom ämnet är ganska känsligt och det antagligen hade varit svårt att hitta barn som kunde ställa upp i undersökningen valde jag att istället vinkla undersökningen så på ett sådant sätt att jag kunde intervju dagvårdspersonal som utifrån sina erfarenheter kunde berätta om den situation som ekonomiskt utsatta barn kan befinna sig i. Min undersökningsgrupp består av personal från två olika daghem, sammanlagt 4 personer. Alla jobbar på daghem i samma kommun. I undersökningen deltog både barnträdgårdslärare och barnskötare. Daghemmen jag tog kontakt med var positiva till undersökningen och lovade genast att ställa upp på intervjuer. Genom mitt val av undersökningsmetod undviker jag också datasekretessproblem, då jag inte undersöker enskilda fall.

8.3 Tillvägagångssätt och praktiskt genomförande

Från början var det tänkt att undersökningen skulle ske i en annan kommun än den slutligen gjorde, men på grund av att jag hade varit tvungen att vänta länge på att få lov att utföra min undersökning i den kommunen, valde jag att ta kontakt med en annan kommun istället. Så för att få tillstånd att utföra min undersökning tog jag kontakt med ledande dagvårdschefen i

den kommun där undersökningen utfördes. Efter att jag blivit beviljad forskningsstillstånd tog jag kontakt med daghemmen och bestämde tid för intervjuerna. För att intervjuerna skulle gå smidigt och för att jag skulle få ut så mycket som möjligt av dem, skickades intervjufrågorna till personalen på förhand så att de fick bekanta sig med frågorna.

Tanken var att intervjuerna skulle utföras i grupp för att det skulle bli mera av en diskussion och att det på så sätt skulle ge mera material till min undersökning. Men två av intervjuerna blev ändå individuella, vilket också fungerade bra. Jag förstod på en av intervjupersonerna att de tillsammans diskuterat frågorna, vilket enligt mig var positivt för det innebar att personen var förberedd för intervjun och hade under diskussionen med de andra i personalen kanske också kommit att tänka på saker som annars inte kommit upp, detta var också syftet till att jag velat ha gruppintervjuer.

Intervjuerna skedde på daghemmen. För varje intervju hade det reserverats en timme var, men i praktiken tog de individuella intervjuerna ca en halv timme var. Gruppintervjun tog ganska exakt en timme. I början av intervjuerna berättade jag kort vad min undersökning handlade om, jag förklarade också för deltagarna att de är helt anonyma, och att materialet som spelas in på band kommer att förstöras efter att jag analyserat materialet. Förutom att intervjuerna spelades in på band, gjorde jag samtidigt anteckningar. Jag var noga med att inte försöka styra intervjupersonernas svar på något spår eller dra för snabba slutsatser.

8.4 Analysering och bearbetning

Att analysera den information som man fått genom de kvalitativa intervjuerna tar ofta mycket tid. Gör man en kvantitativ enkät är det lättare att analysera materialet eftersom informationen i enkäten redan är till viss del är organiserad och strukturerad men med intervjuerna skall all strukturering och organisering ske efter att man samlat in allt material till undersökningen. (Holme & Solvang, 1991, 117) Efter att jag samlat in allt material började jag analysera det. Jag började med att läsa igenom de anteckningar som jag gjort under intervjuerna, sedan lyssnade jag på intervjuerna och gjorde utförligare anteckningar. Jag har lyssnat på de hela intervjuerna två gånger var, sedan har jag också spolat banden fram och tillbaka för att lyssna extra på en del svar, exempelvis när jag skrivit citat. I

resultaten redovisas citat. Punkterna i citaten betyder att intervjupersonen tystnat för en kort stund.

9 Resultatredovsning

I detta kapitel kommer jag att redogöra för de resultat som min undersökning gett. Undersökningens resultat representerar dagvårdspersonalens erfarenheter och åsikter. Svaren jag fick på mina intervjufrågor gick mycket in i varandra och jag kommer därför att redovisa resultaten genom att dela in dem i fyra olika kapitel. Ett kapitel kommer att belysa fattigdomens påverkan på barnens vardag och vad är det som de saknar. Samma kapitel kommer även att ta upp i fall det finns särskilda grupper som man kan lägga märke till att har det sämre ställt. Följande kapitel kommer att handla om hur barn upplever fattigdom. Det tredje kapitlet kommer att handla om vilka följder fattigdomen kan medföra, medan sista kapitlet kommer att handla om vad det är som kan skydda barn från de effekter som fattigdomen kan föra med sig. För att ännu bättre kunna återge dagvårdspersonalens svar har jag i texten använt mig av citat.

9.1 Fattigdomens konsekvenser

I detta kapitel kommer jag att skriva om hur fattigdomen påverkar barnens vardag, vad det är som barnen går miste om som andra barn kanske har. Jag kommer också att ta upp ifall det finns särskilda grupper som har det svårare än andra. Jag fick till en del samma svar av intervjupersonerna men på en del punkter skiljer sig svaren dock. De centrala frågeställningarna i detta kapitel är:

- Kan man som personal lägga märke till att ett barn kommer en familj som har det sämre ställt, vilka är tecknen?
- Hur påverkas barnens vardag av fattigdomen?
- Vad går de fattiga barnen miste om under barndomen?
- Finns det grupper som har det sämre ställt?

I fråga om man som personal lägger märke till att ett barn kommer från en familj med sämre ekonomiska resurser tyckte de flesta att man nog oftast lägger märke till det ganska snabbt. Som jag redan var inne på i teorin är det vanligt att ekonomiskt utsatta barn ofta har sämre kläder eftersom pengarna inte räcker till (Ridge 2009, s. 65). Alla intervjupersoner var överens om att det tydligaste tecknet på att ett barn kommer från en familj som har det sämre ställt är att de saknar ordentliga kläder, framför allt är skor en sak som de ekonomiskt utsatta barnen kan sakna, vilket kan bero på att skor ofta kan vara ganska dyra. Leksaker är också eventuellt en sak som ibland gör att man kan lägga märke till ekonomiska skillnader hos barn, men överlag ansåg intervjupersonerna att skillnaderna i materiella resurser inte var så jätte stora och tydliga.

Frågan om hur fattigdomen påverkar barns vardag hade dagvårdspersonalen inte lagt märke till något speciellt på daghemmet. Dock poängterade de att det kan finnas saker som de inte märker av på dagis, exempelvis hur barnen har det ställt med maten hemma. Så här uttryckte en av intervjupersonerna det:

”Vardagen i sig så flyter ju väl nog (på) ..det är inget som vi märker av detso mera förstås.. Men sen vet vi ju inte hur svåra de ekonomiska svårigheterna är, är det jätte svårt kan de ju hända det inverkar allt på matsituationen, vad man har att sätt på bordet och allt sånt, men det är ju nåt som vi inte är desto mera medvetna om, egentligen”

Det var flera som var inne på det här med maten:

”Klart att om man sku va fatin (fattig) så kansk man int har allt det dedär goda på bordet, om man tar som hela dagen, alla får ju samma mat på dagis och så.. men int veit jag hur de har det.. men int har väl kanske alla så bra ställt så att de kan koka vad som helst, kan hända det blir lättare pasta och sånt..”

Bristen på mat nämndes också i teorin samt att det är vanligt att kosten blir ensidig i de hem där man har det sämre ställt (Ridge, 2009, 65). Som det även framkom i den tidigare forskningen har fattiga barnfamiljer sällan råd att åka på semester och unna sig något extra (Statistikcentralen, 2010). När jag frågade personalen vad de tror att fattiga barn går miste

om under barndomen fick jag olika svar. En av intervjupersonerna ansåg att det som de fattiga barnen främst går miste under barndomen är upplevelser:

”De... har kanske inte vari med om.. de är kanske inte så beresta, som många barn idag börjar vara, många har rest långa vägar och de far på semesterresor, de far på museér, biografier och teatrar och alltmöjligt och det här är ju någonting förstås som.. som de här barnen går miste om, de har kanske inte lika många såna (sådana) upplevelser i bagaget..”

Medan en annan av intervjupersonerna ansåg att de egentligen inte går miste om så mycket, utan istället får uppleva mera sådant som folk gjorde ”förr i världen” och att de får uppleva mera social samvaro istället för att sitta framför datorer och tvspel. När det kommer till tvspel, datorer, telefoner och liknande, var en av de intervjuade av den åsikten att de fattiga barnen går miste om att få lära sig hantera dessa tekniska saker och att de på så sätt blir lite efter i utvecklingen. Detta ansågs också kunna vara genant för barnen.

Det är tungt att leva i fattigdom, den stress och oro som fattigdomen medför kan leda till att man allt oftare grälar inom familjen (Hakovirta, 2010,186-187). En tredje intervjuperson ansåg att så länge fattigdomen inte leder till stridigheter inom familjen och barnen får en trygg uppväxt trots fattigdomen, så går de inte miste om så mycket.

Barn från familjer med sämre ekonomiska resurser visar en större respekt för sakers värde. De blir ofta väldigt glatt överraskade åt saker som andra barn tar förgivna och försäkrar sig om att det faktiskt var för dem. Ofta visar de en större uppskattning när man från dagis hittar på saker och ting. Så här beskrev en av intervjupersonerna det:

”Dom här som inte har vari vana att få så myki (mycket), de e nog som dom sku vårda sakerna bättre än dom andra..far man nånstans å tittar..dom (barnen) hör på och det är intressant, för dom e int så vana att få göra så myki och fara så myki (mycket), så på nå sätt är det nog som de sku sug i sig mera”

En av frågeställningarna i detta kapitel var också om det finns speciella grupper som har det sämre ställt. Ingen i personalen hade speciellt lagt märke till någon grupp som skulle ha det sämre ställt. Barn från invandrarfamiljer hade de inte stött på och inte heller lagt märke till att barn från ensamförsörjarfamiljer skulle ha det sämre ställt, även om de ansåg att det

säkert förekommer till viss del. Fattigdomen har ofta någon bakomliggande orsak och kan höra ihop med någon psykisk eller fysisk sjukdom eller andra orsaker till arbetsförmåga hos en förälder som leder till att ena eller båda föräldrarna tvingas stanna hemma istället för att vara ute i arbetslivet. Detta hade också intervjupersonerna upplevt.

9.2 Barns upplevelser av fattigdom

Detta kapitel kommer att handla om hur barn kan uppleva fattigdom, samt vad barn säger om fattigdom.

Centrala frågeställningar:

- Hur tror ni att fattigdom upplevs av barn?
- Pratar barn om fattigdom? (- Kan det vara upplevd fattigdom)
- Tas fattigdom upp som tema i dagvården eller behandlas på annat sätt?

Åldern har en betydelse när det kommer till hur barn upplever saker och ting, detta gäller också fattigdom. När ett barn blir äldre förändras också de behov och begär som barnen har. Det kan exempelvis bli allt viktigare att klä sig som alla andra. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) I min undersökning framkom det att små barn knappast upplever fattigdomen desto mera, fattigdomen är deras vardag och som små vet de inte om något annat. När barnet blir äldre blir de också mera medvetna om fattigdomen och den kan då upplevas som negativ. Barnen börjar jämföra sig med varandra och lägger märke till att andra barn har sådant som de saknar.

Dagvårdspersonalen hade inte upplevt att barn pratat desto mera om de ekonomiska svårigheterna som eventuellt funnits i hemmet. I vissa fall har det hänt att barn nämnt sådant som ”det har vi nog inte råd med” eller ”mamma har sagt att vi inte pengar.” Ifråga om det möjligtvis varit upplevd fattigdom som det handlat om de gånger barn nämnt något om att de skulle vara fattiga, svarade en intervjuperson såhär:

”ja, (det) kan det ju också vara i vissa fall... att ibland kan de ju va att en förälder också som försöker fostra till sparsamhet och fostra.. på ett sådant sätt att man ska va sparsam och sätter fram det på ett sådant sätt att barnen sen också uppfattar att vi e fattiga vi har int råd, vi kan inte köpa.. barnet tar det på ett sådant sätt..

Små barn pratar inte så ofta om fattigdom och fattigdom tas egentligen inte upp som tema i dagvården heller. Om fattigdomen kommer fram i något tema så handlar det främst om barn i andra länder. Även om man inte diskuterar fattigdom i sig kan den ändå komma fram i en del situationer eller vanliga samtal. Ojämnlikheter överlag tas nog upp i diskussioner och man försöker påminna barnen om hur bra man egentligen har det. Ett exempel som alla intervjupersoner nämnde var att det vanligen kommer fram i matsituationer, så här beskrev en av intervjupersonerna det:

” Ibland när vi äter så kan jag säga att ni måste tänka på de som inte får någon mat.. när de (barnen) inte äter maten..de finns de som int alls får någon mat, på det viset tar vi ju nog upp det”

9.3 Fattigdomens påverkan på barnets sociala relationer

Som det togs upp tidigare i arbetet, är de sociala relationerna är viktiga för barns utveckling. Detta kapitel kommer att handla om hur fattigdom kan påverka barns sociala relationer.

Frågeställningarna i detta kapitel är:

- Märker barn av skillnader mellan varandra?
- Påverkar fattigdomen barnets sociala relationer?

Ifråga om barn märker av skillnader mellan varandra fick jag svaret att de nog ofta gör det. Det kan handla om att de lägger märke till skillnader i kläder eller saker. Barnen kan också börja jämföra sig med varandra, de ser vad andra har och vad de själva saknar. Men det är inte ofta som någon kommenterar skillnader hos varandra. Ingen hade heller lagt märke till

att fattigdomen skulle ha påverkat barnens relationer med jämnåriga. Trots att barn lagt märke till skillnader mellan varandra har det inte lett till att någon blivit utanför.

Det är inte bara relationerna med jämnåriga som kan påverkas av fattigdomen. Eftersom fattigdomen påverkar hela familjen påverkas även relationerna inom familjen. Tidigare forskning har visat att fattigdomen både kan tära på relationerna i familjen såväl som den kan föra familjen närmare varandra (Ridge, 2012). En av intervjupersonerna lyfte fram relationerna inom familjen:

”ibland kanske de (barnen).. de som inte har alla nöjen, så har en ännu bättre relation till sina föräldrar än vad andra, vanliga materiella barn har ..kanske..jag tror så.. man har mera tid för varann och satsar mera på varandra då man inte har råd att fara på nöjesfält och sådant..”

Överlag hade intervjupersonerna inte erfarenhet av att fattigdomen skulle påverka barns sociala relationer negativt, i alla fall inte så länge de är små.

9.4 Skyddande faktorer

Detta kapitel kommer att handla om vad det är som kan skydda barn mot fattigdomens effekter.

Centrala frågeställningar i detta kapitel är:

- Kan dagvården lindra eller jämna ut konsekvenser av ekonomiska skillnader?
- Finns det något som skyddar barn mot effekter av fattigdom?

Ifråga om dagvården kan lindra eller jämna ut konsekvenser av fattigdomens effekter var alla intervjupersoner överens. Så här svarade en av dem:

”Jo, det tror jag absolut. Just som jag redan nämnde om upplevelserna..vi far på teater, barnen får möjlighet att delta i det och det hör ju inom verksamheten att vi tar ju inte betalt av dem (barnen) i sin tur, och vi åker på utfärd.. och just i samband med om den här

fattigdomen hör i hop med någon psykisk och fysisk sjukdom, så en sådan sak som nu annars inte kostar något för sig, men de kan ju va nånting som de barnen inte heller upplever så det kan dagvården erbjuda och det erbjuds ju åt alla oberoende från en hurudan familj du kommer. Där tycker jag att dagvården är utjämnande”

Dagvården är väldigt mån om att alla barn har samma värde. Det att dagvårdsavgifterna räknas ut enligt de inkomster som föräldrarna har, är också en utjämnande faktor då alla betalar efter egen förmåga. Vidare ifråga om det finns något som skyddar barn mot effekter av fattigdom var återigen alla intervjuade in på samma linje. De ekonomiska stöden som finns för barnfamiljer skyddar barn från att växa upp under en utpräglad fattigdom. Hjälpen och stöd från andra ställen så som församlingar och föreningar hjälper också till. Rätten till en avgiftsfri förskola och gratis dagklubbar, där barn vars föräldrar inte har råd att sätta dem i dagvård kan träffa andra barn och utveckla sina sociala reaktioner är också en skyddande faktor. Att ha ett socialt nätverk är också betydande, en av intervjupersonerna lyfte fram vikten av att ha exempelvis mormor, morfar, farmor och farfar som stöd.

Så länge barn är små upplever de inte fattigdomen desto mera, men när de blir äldre blir de mera medvetna om den situation som de befinner sig i, och fattigdomen och dess effekter blir då mera verkliga för dem. Därför kan även barnets ålder ses som en skyddande faktor.

10 Diskussion

Syftet med mitt lärdomsprov är att granska hur fattigdomen påverkar barns vardag. Frågeställningarna för hela arbetet är: Vad är fattigdom i Finland? Hur är det för ett barn att växa upp i fattigdom? Hur påverkas barn av fattigdom och vilka är följderna? I teoridelen har jag tagit upp om fattigdomen i Finland, jag har även redogjort för vilka stöd det finns för barnfamiljer. Teoridelen behandlar också familjesituationen och barnets situation samt fattigdomens effekter på barnet.

Undersökningen gjordes genom kvalitativa intervjuer med fyra personer som jobbar på daghem i en österbottnisk kommun. Två av intervjuerna var individuella medan en utfördes i grupp. Tanken var att jag skulle utföra två gruppintervjuer men så blev det inte. Jag är ändå

väldigt nöjd med mina intervjuer. Eftersom frågorna skickats till intervjupersonerna innan intervjuerna var alla som intervjuades bekanta med frågorna och intervjuerna gick därför smidigt. Ämnet som mitt lärdomsprov behandlar är sådant att man kanske måste fundera en stund innan man kan ge svar på frågor angående det och jag tror inte att jag hade fått lika ingående svar på mina frågor om de hade varit helt obekanta för intervjupersonerna. En del av de intervjuade hade också diskuterat tillsammans med den övriga personalen på daghemmet. Frågorna som ställdes under intervjuerna går till viss del in i varandra och därför blev svaret på en fråga ofta också en del av svaret på en annan fråga. Jag anser att frågorna som jag ställde är relevanta för undersökningens syfte.

Undersökningens resultat representerar dagvårdspersonalens erfarenheter och åsikter. Ingen av intervjupersonerna hade erfarenhet av något barn som kom från någon familj som verkligen hade det väldigt dåligt ställt, men alla hade nog erfarenhet av barn från familjer med sämre ekonomiska resurser. Överlag så ansåg de att det inte var så vanligt med dessa barn, utan de flesta har nog det ganska bra ställt idag.

De resultat som min undersökning gett stämmer ganska bra överens med den teori och tidigare undersökning som jag presenterat i mitt arbete och till stor del har alla av de intervjuade varit av samma åsikt även om deras åsikter gått isär på vissa punkter.

Dagvårdspersonalen var alla inne på det här med bristen på ordentliga kläder hos de som har det sämre ställt. De ansåg också att maten kan vara bristvara eller kosten bli ensidig hos familjer som har det mycket dåligt ställt ekonomiskt. Dock hade de inte erfarenheter av att något av de barn som finns på deras daghem skulle ha det så dåligt ställt, att det skulle vara svårt att få mat på bordet hemma, men poängterade att det kan de ju inte veta säkert. Att barn till ensamförsörjare skulle ha det sämre ställt hade de inte specifikt lagt märke till, men de höll ändå med om att det mycket bra kan vara så i vissa fall. Det som verkade vara mera vanligt var att fattigdomen hörde ihop med något annat så som missbruk i familjen eller arbetsförmögenhet.

Tidigare forskning som gjorts, som jag också har presenterat i mitt arbete har visat att fattigdomen kan påverka barns hälsa negativt. För att fattigdomen skall utgöra ett hot mot hälsan så skall det nog handla om absolut fattigdom. I den undersökning som jag gjort, kom

det aldrig fram att barnens hälsa skulle påverkas på något sätt av fattigdomen, vilket nog beror på att vi inte har en så utpräglad fattigdom i vårt land.

Som jag i teorin redan tagit upp är de sociala relationerna av stor betydelse för barn och är viktiga för deras utveckling (Hakovirta, 2010, 188). Tidigare undersökningar har visat att fattigdomen kan påverka barnens sociala relationer negativt. Den undersökning som jag har gjort visade att fattigdomen inte påverkar barns relationer desto mera, i alla fall inte så länge som barnen är små. Hur barn upplever fattigdomen visade sig också ha ett samband med ålder, så länge de är små märker de inte så bra av fattigdomens effekter.

Jag tror inte heller att fattigdomen påverkar de yngre barnens sociala relationer i någon större utsträckning vilket jag är glad för. Men dock tror jag att det kan bli värre när barnen blir lite äldre eftersom det då blir allt viktigare att ”vara som alla andra”, barnen blir då i allt större utsträckning medvetna om skillnader mellan vad de har och vad andra barn har. Eftersom det idag i samhället finns vissa krav på hur man skall vara och vad man skall göra för att ”vara som alla andra” är det lätt hänt att man blir utstött ifall man avviker från det ”normala.” Jag tror också att upplevelsen av fattigdom börjar framträda när ett barn blir äldre och mera medveten om den situation som familjen befinner sig i. Hur fattigdomen upplevs kan dock vara väldigt individuellt eftersom alla är olika individer och alla situationer olika. Som också framkom tidigare i arbetet, kan man uppleva sig vara fattig även om man inte är det i samhällets ögon (Vuori 2012, 16).

Både i teoridelen och i undersökningen kommer det fram att släkt och vänner kan vara viktiga resurser för barn och familjer som har det svårt ekonomiskt (Näsman, 2012; Hakovirta & Rantalaiho, 2012). Själv tror jag också att det är väldigt viktigt att ha ett fungerande socialt nätverk. Det är viktigt att ha släkt eller vänner som hjälper till när det verkligen kniper, att ha någon som man kan vända sig till och känna att man inte är alldeles ensam. Som redan tidigare nämnt är de sociala relationerna med jämnåriga mycket viktiga för barn, men även sociala relationer med någon utomstående vuxen kan vara av stor betydelse. Som det framkom i teoridelen kan fattigdomen ofta ha ett samband med exempelvis psykisk ohälsa eller missbruk hos föräldrarna (Ridge, 2009, 35). Just i sådana situationer när föräldrarna inte kan ge barnen det stöd som de behöver, kan det betyda

otroligt mycket för ett barn att ha en utomstående vuxen person att prata med. Det kan exempelvis handla om en lärare eller om en förälder till någon kompis.

Att leva under ekonomisk utsatthet är tungt också för föräldrarna och även de är i behov av ett socialt nätverk för att orka. Som tidigare togs upp i teoridelen är det vanligt föräldrar som känner att de inte får tillräckligt med stöd från andra människor ofta ropar och skriker hemma på grund av den stress som fattigdomen medför. Om föräldrarna känner att de får tillräckligt med stöd från exempelvis vänner och familj är det lättare för dem att orka med den situation som de befinner sig i och då är det också lättare för dem att orka ta hand om barnen och ge barnen det stöd som de behöver.

Barns upplevelser är en sak som ofta kom på tal under intervjuerna. Undersökningen visade att det som som fattiga barn till viss del går miste om under barndomen är upplevelser. Idag är det väldigt vanligt att man reser mycket och går på biografen och så vidare. När det är ont om pengar i familjen har man inte råd att göra dessa saker, i alla fall inte i lika stor utsträckning som de familjer som har det bättre ställt. Detta innebär att de fattiga barnen har färre sådana upplevelser. Men i undersökningen var det också en del av personerna som ansåg att barnen inte går miste om något, utan istället får uppleva mera sådan som man gjorde förr i tiden samt uppleva mera social samvaro. För det första är det väldigt individuellt vad ett barn kan känna att han/hon går miste om. Något barn kanske uppskattar en kväll på teater, medan ett annat barn helst sitter hemma och läser en bok. Men det behöver inte alltid vara själva upplevelsen barnet känner att han/hon går miste om, utan känslan av att vara som ”alla andra” och ha möjlighet att göra sådant som ”alla andra” gör.

I Finland idag är det inte så vanligt att människor lever i extrem fattigdom även om det också kan förekomma. Grundlagen i Finland garanterar alla medborgares nödvändiga försörjning och det finns en hel del stöd för barnfamiljer att få, så som moderskapsstöd, förädrapenning, barnbidrag, underhållsbidrag, underhållstöd samt utkomststöd som beviljas i sista hand. Det finns också andra stöd i samhället som skyddar barn mot fattigdomens effekter, så som avgiftsfri förskola eller gratis dagklubbar.

Jag har fått svar på mina frågeställningar både genom teorin och undersökningen och jag är på det stora hela nöjd med mitt lärdomsprov. Det har framför allt varit intressant att göra lärdomsprovet och jag har lärt mig mycket.

Som tidigare forskning visat och även min undersökning, påverkas nog barns vardag av fattigdom. Men det finns mycket som kan påverka hur ett barn upplever fattigdomens effekter, bland annat graden av fattigdom, därför är det viktigt att komma ihåg att alla situationer är olika och alla upplever vi saker på olika sätt.

Som jag redan tidigare nämnde har det varit väldigt intressant att göra detta lärdomsprov och den kunskap detta lärdomsprov gett mig är alltid bra att bära med sig. Avslutningsvis vill jag ännu tacka alla som ställt upp på intervjuerna och gjort min undersökning möjlig!

Källförteckning

Andersson, G. (2012) Barn, fattigdom och social barnavård. Ingår i: H. Swärd & Engelmark (red), *Fattigdom utan gränser*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Angelin, A. & Starrin, B. (2012) När pengarna inte räcker – om ekonomisk stress, skam och kampen för värdighet. Ingår i: H. Swärd & Engelmark (red), *Fattigdom utan gränser*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

FN:s Barnkonvention <http://unicef.se/barnkonventionen> (hämtat: 7.10.2013)

Folkpensionsanstalten (2012a) *Barnbidragets belopp*.
http://www.kela.fi/web/sv/barnbidrag_belopp (hämtat: 25.9.2013).

Folkpensionsanstalten (2013b) *Föräldradighet*. <http://www.kela.fi/web/sv/foraldradedig> (hämtat: 25.9.2013).

Folkpensionsanstalten (2013c) *Föräldrapenningens belopp*.
http://www.kela.fi/web/sv/foraldrapenning_belopp (hämtat: 25.9.2013).

Folkpensionsanstalten (2012d) *Underhållsstödets belopp*.
http://www.kela.fi/web/sv/underhallsstod_belopp (hämtat: 25.9.2013).

Forssén, K. (2012). Katsaus taloudellisen niukkuuden ja suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnin trendeihin vuosina 1995-2010. Ingår i: K. Forssén & I. Roivainen & S. Ylinen, & J. Heinonen (red), *Kohtaako sosiaalityö köyhyyden*. EU: UNIPress

Forssén, K. & Ritakallio, V-M. (2009) *Yksinhuoltajaäitien moniluotteinen köyhyys Europassa..* Teoksessa: K. Forssén & A. Haataja & M. Hakovirta (toim), *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Helsinki: Väestöliitto.

Haataja, A. (2009) Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa: K. Forssén & A. Haataja & M. Hakovirta (toim), *Yksinhuoltajuus Suomessa*. Helsinki: Väestöliitto.

Hakovirta, M. (2010) Köyhyys yksinhuoltajaperheiden lasten arjessa. Teoksessa: H. Ervasti & S. Kuivalainen & L. Nyqvist (toim), *Köyhyys tulonjako ja eriarvoisuus*. Turku: Painosalama Oy.

Hakovirta, M. & Rantalaiho, M. (2012). *Taludellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Tampere: Juvenes Print

Holme, I.M. & Solvang, B.K. (1991). *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Jäntti, M. (2010) Lapsiköyhydestä Suomessa. Teoksessa: U. Hämäläinen & O. Kangas (red), *Perhepiirissä*. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Niemelä, H & Salminen, K. (2006). *Den sociala tryggheten i Finland*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
http://www.tela.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/tela/embeds/telawwwstructure/14300_Den_sociala_tryggheten_i_Finland.pdf (hämtat 12.10.2013)

Näsman, E. (2012). *Barnfattigdom – om bemötande och metoder ur ett barn perspektiv*. Stockholm: Gothia Förlag.

Pulkkinen, L. (2012). Ten Pillars of a good childhood. *Childhood Education*, 88 (5), 326-330.

Ridge, T. (2009). *Living with poverty – A review of the literature on children´s and families´ experiences of poverty*. A research for Analysis of Social Policy, University of Bath, Department for Work and Pensions.
<http://217.35.77.12/research/england/welfare/rrep594.pdf> (hämtat: 11.10.2013)

Roivanen, I. & Heinonen, J. & Ylinen, S. (2011). *Köyhä byråkratian ratissa*. Saastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

Roivanen, I. (2011). Köyhyys tutkimuksen kohteena. Ingår i: Roivanen, I. & Heinonen, J. & Ylinen, S. (red), *Köyhä byråkratian ratissa*. Saastamala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Social- och hälsovårdsministeriet (2013a) *Ekonomiska understöd för barnfamiljer*.

<http://www.stm.fi/sv/utkomstskydd/barn> (hämtat: 25.9.2013)

Social- och hälsovårdsministeriet (2013b) *Utkomststöd*.
<http://www.stm.fi/sv/utkomstskydd/utkomststod> (hämtat: 25.9.2013)

Statistik och indikatorbanken SOTKANet. *Antalet barnfamiljer efter antalet försörjare %*.
Antalet barnfamiljer som fått utkomststöd %.
<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1¤tEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d8188301e504544007843ce2622967338c&indCount=3&yearCount=2> (hämtat: 29.10.2013)

Statistikcentralen (2013) *Antalet personer i låginkomst hushåll*.

http://www.stat.fi/til/tjt/2011/02/tjt_2011_02_2013-03-20_tie_002_sv.html (hämtad: 13.9.2013)

Statistikcentralen (2010a) *Barnfattigdom enligt antal barn i familjen.*

http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_kat_004_fi.html (hämtad 15.10.2013)

Statistikcentralen (2010b) *Barnfattigdom enligt barnets ålder.*

http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_kat_004_fi.html (hämtad: 14.10.2013)

Statistikcentralen (2010c) *Barnfattigdom i ensamförsörjarfamiljer och familjer med två försörjare.*

http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_kat_004_fi.html (15.10.2013)

Statistikcentralen (2010d) *Barns brist på materiella resurser enligt familjens inkomst.*

http://www.stat.fi/til/tjt/2008/01/tjt_2008_01_2010-01-26_kat_004_fi.html (hämtad: 15.10.2013)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (u.å.a). *Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa.*

http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_oin_suomessa_kasvussa (hämtat: 2.10.2013)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (u.å.b). *Maahanmuuttajat. Palkkauksen ja tulojen*

eriarvoisuus. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaja-fi/eriarvoisuus/vahemmistot/maahanmuuttaja/koulutus (hämtat: 27.10.2013)

Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Vuori, A. (2012). *Vähävaraisten lapsiperheiden hyvä vointi ja sen tukeminen*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Lagar

Finlands

grundlag

11.6.1999/731

<http://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=grundlag> (hämtat: 12.10.2013)

INTERVJUFRÅGOR

1. Läger ni som personal märke till om ett barn kommer från en familj med sämre ekonomiska resurser, vilka är tecknen på detta?
2. Finns det speciella grupper som har det sämre ställt ex. ensamförsörjare, invandrare osv.?
3. Är de barn som kommer från fattigare familjer annorlunda på något vis, ex. beteende?
4. Pratar barnen om fattigdomen? (- Kan det vara upplevd fattigdom)
5. Hur tror ni att fattigdomen upplevs av barnen?
6. Påverkar fattigdomen barns vardag? Hur?
7. Märker barnen av skillnader mellan varandra?
8. Påverkar fattigdomen barnets sociala relationer?
9. Vad går de fattiga barnen miste om under barndomen?
10. Tas fattigdom upp som tema i dagvården eller behandlas på annat sätt?
11. Kan dagvården lindra eller ”jämna ut” konsekvenser av ekonomiska skillnader?
12. Finns det något som skyddar barn mot effekter av fattigdom?
13. Finns det nåt annat som ni kommer att tänka på gällande ämnet som kan vara värt att ta upp?